

Bölüm 14

TEORİ-PRATİK GERİLİMİNDE DEVRİM TEREDDÜTÜ

Tuncay SAYGIN¹

“Yalnızca gerçek devrimcidir”

Gramsci

“Brezilya’da sadece adını bildiğimiz aguaxima adında bir ağacın yetişmesinin bizim için ne önemi olabilir? Bu ad ne işe yarar? Bu ad, bilgisizleri, bilgisiz bırakmakta ve öteki insanlara da hiçbir şey öğretmemektedir. Öyleyse bu bitkiden ve onun gibi ne olduğu pek bilinmeyen birçok başka bitkiden niye söz ediyorsun diyeceksiniz. Bunlardan söz etmemin nedeni, bir Sözlük maddesinde hiçbir şey bulmamayı ya da hatta sadece aptal sözler bulmayı, maddenin kendisini bulmamaya tercih eden bazı okurları kırmak istemememdir.”

Diderot

Giriş

Daryush Shayegan, 1978 sonbaharında Şah rejiminin çöküşünün arifesinde İran Devrimini alkışlayan ender entellektüellerden biri olan Michel Foucault’yla görüşmelerine dair şöyle bir anısını aktarmaktadır: “Bir gün, bize döndü ve derin bir kuşkuyu hafif çıtlatan muzip bir tebessümle, mealen şunu söyledi: “Şu aynı yerde, bir yıl sonra yine bir araya geldiğimizi ve birbirimize, ‘Humeyni’den nasıl kurtulacağız’ diye sordüğümüzü görür gibiyim.” “Siyasi maneviyat” a kendini kaptırmasına rağmen, daima kuşku duyduğu ve kendi kesinliklerine bile güvenmediği izlenimini vermişti bana.”(Shayegan, 2014: 15.). İran Devrimini “çıplak ellerinden başka bir şeyleri olmayan insanların başkaldırısıdır. Belki de gezegensel sisteme karşı ilk büyük başkaldırı, en modern isyan biçimidir. Dahası en çılgını” (Eribon, 2012: 310) şeklindeki, yoğun bir heyecanı yansıtan ifadelerle öven Foucault’nun tereddütü bir arada düşünüldüğünde ortada bir çelişki-tutarsızlık olduğu görülmektedir. Foucault, ‘68 olaylarına katılmaması dolayısıyla zaman zaman eleştirilmiş ve kendisiyle yapılan bir röportajda, bunun sebebini, politika deneyiminin ağızında kötü bir tat bırakmış olması olarak açıklamıştır (Foucault, 1998: 127). Ancak politikaya dair bu mesafeli tavrı İran Devrimi döneminde söz konusu değildir. Zira yazdığı yazılar bu tutum-

¹ Dr. Öğr. Üyesi , Adnan Menderes Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, tuncaysaygin@yahoo.com

ile veya varlığın karşısına konumlanan, böylelikle ontolojik hakikat için referans noktası olan figürdür. Oysa postmodern ve postyapısalcı tartışmalarla Foucault'dan başlayarak bu özne tasarımı ve onu kuşatan söylemsel alandan kurtulunmaya çalışıldığı ifade edilebilir. Deleuze ve Guattari ile Hardt ve Negri bu hegemonik varlık alanının dışına çıkış için oluş felsefelerini işaret ederlerken temelde yeni bir yüce olarak maddeye başvururlar. Hardt ve Negri'nin imparatorluğa karşı bir duruş şekli olarak sundukları çokluk bu bağlamda lineer olan zaman kavrayışının terk edildiği, maddenin sonsuzluğunu (Negri, 2005: 224) referans alan bir devrimsel proje olarak karşımıza çıkmaktadır. Hardt ve Negri'ye göre "İmparatorluk modern iktidar rejimlerinden daha büyük bir devrim potansiyeli yaratır, çünkü İmparatorluk komuta makinesiyle birlikte bize bir de alternatif sunar; bu alternatif bütün sömürülenler ve ezilenlerdir, İmparatorluğa doğrudan karşı olan ve İmparatorlukla arasında hiçbir dolayım olmayan çokluktur." (Hardt & Negri, 2015: 386). Çokluğu, faaliyette kendisini bir tekillik olarak üreten ve *yeni bir* şehrin tekil iktidarı olarak tanımlayan Hardt ve Negri onu, Tanrı şehrinin ve Tanrısal aşkınlığın karşısına konumlandırarak yeni bir politik özne olarak kabul ederler (Hardt & Negri, 2015: 387-389). Yeni bir uzam ve zaman anlayışı ile tanımladıkları bu politik özne, kendini etkin olarak kuran, böylelikle uzamı yeniden üreten, zamanı yeniden ele geçiren, coğrafi mitolojiler yaratan, bedenini makinesel olarak gördüğünden teknolojinin yeni bir kullanımıyla kendisini bir erek olarak kuracaktır. İnsan ve makinenin melezleşmesiyle birlikte çokluk merkeze yerleşecek ve kolektif bir biçim kazanacaktır (Hardt & Negri, 2015: 392-394). Temsil yerine kurucu eylemliliği öneren Hardt ve Negri postmodern biyo-politikanın üretkenliğini savundukları bu tezlerinde merkeze koydukları yeni madde kavramıyla bir anlamda yeni bir fail üretmenin olanaklarını göstermeye girişmektedirler.

Bununla birlikte devrimsel mahşeri değişikliğin arifesinde karşımıza çıkan belirsizliği böylesi bir yolla aşma girişimi ne denli doyurucudur?

Devrim ancak bir karşılaşmanın olduğu yerde olanaklıdır. Kuşkusuz biyo-politika bize zengin bir teorik olanaklar alanı getirmektedir ancak sokaktaki kişi olarak var olan öznenin kolundaki saat *kairos* zamanını göstermemektedir. Bu, şu açıdan anlamlı veya önemli görünmektedir: Özne nasıl sokaktaki şekliyle belirli bir bedensel bütünlüğe sahip ve buna uygun şekilde bir eylemlilik halindeyse ona dair sosyal teorileştirmenin de buna paralel bir somutluk ve belirlilik özelliğine sahip olması beklenir. Kuşkusuz teorik satıhta zamanı ve mekanı yeniden yaratan, akli yeniden bir ereksellikle üreten, dolayısıyla hem idealist-rasyonalist kavramsallaştırmanın bütün işler araçlarını kullanan hem de materyalist-empirist düşüncenin sağduyuya uygunluğunu buluşturan bir teori oldukça cazip görünmektedir. Ancak böylesi bir rizomatik düşünüş, temel uğraşı teori olanların anlamakta güçlük çekiyor oluşu bir tarafa bırakılacak bile olsa, toplumsal hareketin aktörlerine yön verici olmaktan ilk planda çokça uzak görünmektedir.

Kaynakça

- Althusser, L. (2003). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*. çev. Alp Tümertekin. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Althusser, L. (1996). *Gelecek Uzun Sürer*. çev. İsmet Birkan. İstanbul: Can Yayınları.

Sosyal Bilimler İnsan ve Toplum

- Althusser, L. (2004). *Lenin ve Felsefe*. yay. haz., Murat Belge. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Althusser, L. (2000). *Özeleştirici Öğeleri*. çev. Levent Targu. İstanbul: Belge Yayınları.
- Althusser, L. (2006). *Amiens Savunması. Makyavel'in Yalnızlığı ve Başka Metinler* içinde. çev. T. Ilgaz & A. Şenel & S. Çarmık. Ankara: Epos Yayınları.
- Althusser, L. (2006). "Lenin ve Felsefe", *Makyavel'in Yalnızlığı ve Başka Metinler* içinde.
- Althusser, L. (2006). *Devrim Silahı Olarak Felsefe. Makyavel'in Yalnızlığı ve Başka Metinler* içinde.
- Althusser, L. (2002). *Marx İçin*. çev. Işık Ergüden. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Arendt, H. (2017). *Devrim Üzerine*. çev. Onur Eylül Kara. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Cengiz, E. (2007). *Paradokslar ve Karar Verilemezlik. Ankara Barosu Dergisi*, Yıl:65, Sayı: 2, Bahar, s. 77-81.
- Eribon, D. (2012). *Michel Foucault*. çev. Şule Çiltaş. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (1998). "Mayıs '68 Boyunca 'Sözcükler' ile 'Şeyler' Arasında, Michel Foucault ile Söyleşi", *Cogito sayı 14, Mayıs '68*, çev. Mert Keçik. İstanbul: YKY, s. 126-130.
- Gözel, Ö. (2009). Althusser'de İdeoloji ve Özne. *Baykuş Felsefe Yazıları Dergisi*, Haziran, Sayı: 4, s. 147-178.
- Hardt, M. & Negri, A. (2015). *İmpartorluk*. çev. Abdullah Yılmaz. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Kant, I. (2010). *Yaygın Bir Söz Üstüne: "Teoride Doğru Olabilir, Ama Pratikte İşe Yaramaz [Teori ve Pratik]"*. *Kant'ın Politik Evreni*. Der. ve çev. Hakan Çörekçioğlu, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 17-56.
- Keskin, F. (2000). *Michel Foucault. Büyük Kapatılma* içinde. çev. I. Ergüden, F. Keskin. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Marx, K. & Engels, (1998). *F. Komünist Parti Manifestosu*. çev. Cenap Karakaya, İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Negri, A. (2005). *Devrim Zamanı*. çev. Yavuz Alogan. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Nicholson, P. P. (2010). *Kant, Devrim ve Tarih. Kant'ın Politik Evreni. Kant'ın Politik Evreni*. çev. H. Çörekçioğlu, s. 151-170.
- Paras, E. (2016). *Foucault – Öznenin Yitiminden Yeniden Doğuşuna*. çev. Yunus Çetin, İstanbul: Kolektif Kitap.
- Shayegan, D. (2014). *Melez Bilinç*. çev. Haldun Bayrı. İstanbul: Metis Yayınları.
- Sümer, B. A. (2014). *Derrida'da Kararverilemezlik ve Sorumluluk İlişkisi FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi)*, Güz, sayı: 18, s. 31-44.